ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№9(2)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 348 sahifa,
11-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Ta'lim va mehnat bozori oʻrtasidagi uzviylik va uzluksizlik masalalari: muammoning nazariy va amaliy jihatlari 10
A. A. Alimov, M. A. Rustamboyeva

Bolalarda didaktik oʻyinlar asosida aqliy faolligini rivojlantirish 16
Ismoilova Sabina Erkin qizi

Ingliz tilida ogʻzaki nutq kompetensiyasining mazmuni, tuzilmasi va tarkibiy komponentlari 22
Nazarov Zafarjon Abdullajon oʻgʻli

Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish 26
Sabirova Gulmira Sadik qizi

Реализация компетентностного и нейродидактического подходов в профессиональной подготовке специалистов профессионального образования 32
Азизова Асалхон Руслановна

Развитие воображения учащихся с нарушением зрения в процессе изобразительной деятельности 36
Бектурдиева Шохида Сатиболдиевна

Musiqa ta'limida raqamli texnologiyalar asosida oʻquvchilarning musiqiy-kognitiv salohiyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 44
Rustamjonova Dilhavas Ravshanbek qizi

Tarbiyaviy jarayonlarda texnologik yondashuvni tadbiq etishning pedagogik imkoniyatlari 50
Raxmatova Mexrinoz Majitovna

Boʻlajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'lim sharoitida koʻrishida muammolari boʻlgan bolalar bilan ishlashga tayyorlashning ilmiy-metodik asoslari 54
Xusnuddinova Zulayxo Xamidullayevna

Biologiya fanini oʻqitishda biologiya (maxsus pedagogika: logopediya) yoʻnalishi talabalarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 61
Hakimova Musharraf Fozilovna, Hasanova Zebo Davlatovna

Rus tilini oʻqitish jarayonida talabalarning kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodlari 66
Alisherova Guldiyora Fazogir qizi

Taekvondo kyorugi sportchilari oʻrta sinf oʻgʻil bolalarining surunkali ogʻriq tarqalishi 70
Boymirzozoda Islomjon Ergash oʻgʻli

Orolboʻyi mintaqasida ekologik xavfsizligini ta'minlashning siyosiy-huquqiy asoslari 77
Kurbanbayeva Ulbosin Jumagʻaliyevna

Communicative Tasks to Develop English Speaking Skills in Grades 3-4 81
Malika Mutalliyeva

SHAF-modeli asosidagi psixologik-pedagogik korreksion dasturning talabalarda chet tilini oʻrganish samaradorligiga ta'siri 85
Ruzmetova Zilolakhon Dilmuradovna

Boshlangʻich ta'lim mazmunini aksiologik paradigma asosida tizimlashtirishning pedagogik samaradorligi 89
Shabbazova Dilfuza Roʻzikulovna

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida yumshoq (soft skills) koʻnikmalarni shakllantirishning pedagogik va metodologik asoslari 95
Yakubjonov Xasan Qahramonovich

Yuqori sinf oʻquvchilarining ingliz tilida oʻqish kompetensiyasini rivojlantirishning lingvometodik asoslari 99
Zarifa Koʻpaysinova

Oliy ta'lim talabalarida epistemik agentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 103
Nabiyeva Aziza Komil qizi

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarga texnologiya fanini o'qitishda assistiv va raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyasi 107
Abdujabbarova Zulfiya Usmanovna

Ishsiz ayollarda umumiy hissiy yo'nalganlik va o'z-o'ziga munosabat o'rtasidagi psixologik bog'liqlik 114
Jurayeva Shaxnoza Saatmuradovna

Kasaba uyushmalari xodimlarida tashkilotchilik-kommunikativ qobiliyatlarning psixologik xususiyatlari 119
Sharipov Hayotjon Safarovich

Oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilarida kreativlik muammosining ilmiy-nazariy asoslari 125
Xolturayev Asqarjon Panjiyevich

Bo'lajak nemis tili o'qituvchilarida til ko'nikmalarini rivojlantirishning lingvokognitiv asoslari va lingvodidaktik qiyinchiliklari 129
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Jumayeva Gulxan Amrullayevna

Harakatni analitik tahlil qilish asosida texnik tayyorgarlikni rivojlantirish samaradorligi 135
Jonibekova Fotimaxon G'ulomjon qizi

The Role of School, Family, and Society in Advancing Inclusive Education 140
Solomons Donovan Benedict

Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligi 145
Sabirova Dana Davronovna

Shaxs emotsional regulyatsiyasining stressga chidamlilik darajasiga ta'siri 150
Nurmatov Azizbek Nuraliyevich, Turaeva Manzura

Talabalarda ilmiy muloqot to'siqlarini yengishning psixolingvistik modellari 154
Ataxanova Asaloy Alisher qizi

Ingliz tilida akademik yozuv kompetensiyasini generativ sun'iy intellekt vositasida rivojlantirish 161
Bakiyeva Durdona Baxtiyarovna

Zamonaviy jamiyatda qizlarning ma'naviy kamolotini kitobxonlik vositasida rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari 164
Norqobilova Pardaxol Rahmatovna

Para stol tennisining paydo bo'lishi, tasniflash tizimi va rivojlanish tendensiyalari 168
Usmonova Hayotxon Akmaljon qizi

Ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasi doirasida "Funksiya va uning limiti" mavzusini o'qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi 172
Sodiqova Nodira Muhiddinovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik xususiyatini shakllantirishda oilaviy muhitning roli 177
Soliyev Mirzoxid Tursunxo'jayevich

VIII–IX sinf o'quvchilarining kimyo fanidan differensial mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish 182
A. J. Kurbanbayeva, Xabiyeva Gulbaxor Mangliboy qizi

Sun'iy intellekt asosida tabiiy fanlarni o'qitishning pedagogik modeli: nazariya va amaliyot 186
Qurbanbayev Baxtiyar Baxitovich

Finlandiya tajribasi asosida maktabni boshqarishning zamonaviy modeli va pedagoglarn salohiyatini oshirish: ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarishdagi o'rni 194
Komilova Ziroatxon Murodjon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vokal ijrochiligi qobiliyatlarini shakllantirishning pedagogik zarurati va mexanizmlari 199
Sobirova Nasiba Aliyor qizi

Adaptiv-rezidentura modelining konseptual arxitekturasi va bosqichlararo bog'liqligi 205
Ataxanov Xamidillo Kozimjanovich

Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanishning interaktiv metodikasi 212
Toshquvatova Gulchehra Mirpulat qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning gimnastika vositalari orqali jismoniy faolligini oshirish 215
Kurbonova Shodiya Baxtiyor qizi

Tabiiy fanlarni oʻqitishda oʻquv-loyiha ishlarini tashkil etish metodikasi 219
Boymatov Bekzod Xidirboyevich

Boshlangʻich sinf darslarida didaktik usullardan foydalanishning oʻziga xos jihatlari 225
Nishanova Gulbahor Xamidjonovna

Insultning oʻtkir va erta tiklanish davrlarida nutq buzilishlarini aniqlash va individual logopedik reabilitatsiya asosida nutq funksiyasini tiklashni takomillashtirish 229
Yusupova Feruza Akiljanovna

Ta'lim sohasida jismoniy tarbiya va sportning oʻrni va ahamiyati 233
Xudaykulov Zafar Beknazarovich

Talabalarda sogʻlom ma'naviy muhitga qadriyatli munosabatlarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 240
Davronova Dildora Saidovna

Metakognitiv oʻqish strategiyalarining mazmuni, tuzilmasi va kognitiv oʻqish strategiyalari bilan oʻzaro aloqasi 245
Matrasulova Iroda Maksud qizi

Boʻlajak boshlangʻich ta'lim oʻqituvchilarini savod oʻrgatishga tayyorlash pedagogik muammo sifatida va uning oʻrganilganlik darajasi 249
Matyakubova Yulduzxon Atabekovna

Talabalarning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini takomillashtirishda ingliz folklor materiallarini tanlash mezonlari 253
Maxsudaliyeva Ra'noxon Baxodir qizi

Talabalarda yengil atletikaga qiziqishni oshirish va motivatsiya omillari 259
Muqimov Olim Ergashevich

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini ijtimoiylashtirishda oʻqituvchining fasilitatorlik roli 266
Ortiqboyeva Zumradxon Xasanboy qizi

Yoshlar oʻrtasida huquqbuzarliklar profilaktikasida idoralararo pedagogik hamkorlikning tizimli mexanizmlari 271
Raxmonov Muhamadali Abdullajon oʻgʻli

Badminton sport turida texnik-taktik harakatlarni boshlangʻich bosqichda oʻrgatish metodikasini takomillashtirish 275
Saydullayev Abror Toxir oʻgʻli

Boshlangʻich sinflarda hikoya janri matnlarini oʻqitishga oʻrgatish metodikasi 278
Xurramova Umida Azamatovna

Autizm spektri buzilishlari boʻlgan maktabgacha yoshdagi bolalarda funksional kommunikativ koʻnikmalarni rivojlantirish 284
Yakubova Asalxon Ulugʻbek qizi

Generativ sun'iy intellekt asosida musiqa ta'limini tashkil etish mexanizmlari 288
Teshaboyev Ilxomjon Inomjon oʻgʻli

Raqamli ta'lim muhitida fizika fani mutaxassislarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishning nazariy asoslari 291
Mamadaliyev Azamatjon Alijonovich

Raqamli ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning didaktik xususiyatlari 294
Abduraxmonova Dildora Alijon qizi

The Need for Teaching English in the Globalized Era 299
Abdimuminova Khurriyat Abdimuminovna

Maktab oʻquvchilarida kreativ kompetentlikni neyropedagogik texnologiyalar yordamida shakllantirishning nazariy-metodik asoslari 304
Isroilova Navbahor Nurillo qizi

Oʻsmirlarda tajovuzkorlik va suitsidal xavfni kamaytirishga qaratilgan psixoprofilaktik chora-tadbirlar 314
Nahalboyeva Nigora Turdi qizi

Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari 319
Nurmatova Go'zalxon Vohidjon qizi

Talabalarda milliy o'zlikni anglash kompetensiyasining komponentlari 324
Djumaniyazov Umrbek Maxsudovich

Zamonaviy pedagog gabitar imijining ta'lim jarayoniga ta'siri... 328
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna

Malaka oshirish jarayonida maktab matematika o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish 333
Gafforova Sarvinoz Asrorovna

Social, Professional, and Psychological Adaptation of Military Servicemen 339
Asqarov Rahmatjon Rahimovich

Keksalik davrida kundalik hayot qiyinchiliklarining psixologik xususiyatlari.. 344
Kurbaniyozova Ra'no Yuldashevna

ZAMONAVIY PEDAGOG GABITAR IMIJINING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI

Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna
Nizomiy nomidagi O'zMPU "Psixologiya" kafedrasi professori,
psixologiya fanlari doktori (DSc)

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy pedagog gabitar imijining ta'lim jarayonidagi ijtimoiy-psixologik ahamiyati tahlil qilingan. Pedagogning tashqi qiyofasi, bo'y-basti, kiyinish madaniyati, o'zini tutishi, muloqot uslubi va kasbiy kompetentligi uning umumiy imijini shakllantiruvchi muhim omillar sifatida qaralgan. Tadqiqotda turli mehnat stajiga ega professor-o'qituvchilarning zamonaviy pedagog tashqi qiyofasiga, xususan, bo'y-bastiga nisbatan munosabatlari o'rganilgan va olingan empirik natijalar qiyosiy tahlil qilingan. Natijalar pedagogning tashqi qiyofasi talabalarda dastlabki taassurot, ishonch va ijtimoiy munosabatlarning shakllanishiga muayyan darajada ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatgan. Shu bilan birga, pedagog gabitar imijini faqat tashqi ko'rinish bilan baholash mumkin emasligi, uning kasbiy bilim va mahorat, pedagogik madaniyat, kommunikativ kompetentlik, emotsional barqarorlik va shaxsiy fazilatlar bilan uyg'unligi ta'lim jarayoni samaradorligida muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlangan. Maqolada zamonaviy pedagogning ijobiy gabitar imijini shakllantirish ta'lim muhitida samarali pedagogik muloqot va ijobiy psixologik munosabatlarni ta'minlashning muhim shartlaridan biri sifatida asoslangan.

Kalit so'zlar: Gabitar imij, pedagog imiji, zamonaviy pedagog, tashqi qiyofa, bo'y-bast, shaxslararo idrok, ta'lim jarayoni, pedagogik muloqot.

Abstract: This article analyzes the socio-psychological significance of the habitary image of a modern teacher in the educational process. The teacher's appearance, height and body build, clothing culture, manner of conduct, communication style, and professional competence are considered important factors contributing to the formation of the teacher's overall image. The study examines the attitudes of university teachers with different lengths of professional experience toward the appearance of a modern teacher, particularly regarding height and body build, and provides a comparative analysis of the empirical findings. The results indicate that a teacher's appearance may have a certain influence on students' initial impressions, trust, and the formation of social relationships. At the same time, the article emphasizes that the habitary image of a teacher cannot be evaluated solely on the basis of physical appearance. Its effectiveness is closely associated with professional knowledge and skills, pedagogical culture, communicative competence, emotional stability, and personal qualities. The article substantiates that the development of a positive habitary image of a modern teacher is one of the important conditions for establishing effective pedagogical communication and positive psychological relationships within the educational environment.

Key words: Habitary image, teacher image, modern teacher, appearance, height, body build, interpersonal perception, educational process, pedagogical communication.

Аннотация: В данной статье анализируется социально-психологическое значение габитарного имиджа современного педагога в образовательном процессе. Внешний облик педагога, его рост и телосложение, культура одежды, манера поведения, стиль общения и профессиональная компетентность рассматриваются как важные факторы, формирующие его общий имидж. В исследовании изучено отношение профессорско-преподавательского состава с различным стажем трудовой деятельности к внешнему облику современного педагога, в частности к его росту и телосложению, а полученные эмпирические результаты подвергнуты сравнительному анализу. Результаты показали, что внешний облик педагога в определённой степени может влиять на формирование у студентов первоначального впечатления, доверия и социальных отношений. Вместе с тем подчёркивается, что габитарный имидж педагога нельзя оценивать исключительно по внешнему виду; важное значение для эффективности образовательного процесса имеет его гармоничное сочетание с профессиональными знаниями и мастерством, педагогической культурой, коммуникативной компетентностью, эмоциональной устойчивостью и личностными качествами. В статье обосновано, что формирование позитивного габитарного имиджа современного педагога является одним из важных условий обеспечения эффективного педагогического общения и положительных психологических отношений в образовательной среде.

Ключевые слова: габитарный имидж, имидж педагога, современный педагог, внешний облик, рост, телосложение, межличностное восприятие, образовательный процесс, педагогическое общение.

KIRISH

Psixologiya fanida shaxs faoliyati va xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni o'rganish muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, pedagog imijini baholashda shaxsning nafaqat kasbiy va psixologik xususiyatlari, balki uning ijtimoiy-antropologik belgilari, tashqi qiyofasi va gabitus xususiyatlarini ham inobatga olish maqsadga muvofiq.

Insonning tashqi qiyofasi, konstitutsional tuzilishi va antropologik belgilari turli madaniy va ijtimoiy muhitlarda muayyan bahoga ega bo'lib kelgan. Psixologiya tarixida ham shaxsning konstitutsional xususiyatlari uning ayrim psixologik fazilatlari va individual xususiyatlari bilan bog'liq bo'lishi mumkinligi haqida turli nazariy qarashlar ilgari surilgan. Kundalik ijtimoiy munosabatlarda ham insonning qomati, bo'y-basti va tashqi ko'rinishiga nisbatan "salobatli", "xushqomat", "kelbatli", "xushbichim" kabi baholovchi tushunchalardan foydalaniladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagog imijini o'rganish borasidagi izlanishlarning ko'lamining 21-asrning dastlabki o'n yilligida amalga oshirilganligining guvohi bo'lish mumkin. Bu yo'nalishdagi tadqiqotlar psixologik, sotsiologik, falsafa, pedagogika va iqtisodiy sohalarda amalga oshirilganligining guvohi bo'linadi. Mazkur izlanishlarda imijning psixologik tadqiq etishida qator ilmiy g'oyalar metodologiya sifatida olingan:

- boshqaruv sotsial psixologiyasi (T.Yu. Bazarov, T.S. Kabachenko, R.L. Krichevskiy, B.F. Lomov, A.V. Filippov va boshqalar);
- tashkilot psixologiyasi va kasbiy faoliyat psixologiyasi (A.L. Dontsov, A.L. Juravlyov, E.A. Klimov, S.K. Sergienko, V.D. Shadrikov va boshqalar);
- psixologik akmeologik yondashuv (A.A. Bodalev, A.A. Derkach, V.G. Zazikin, L.G. Laptev va boshqalar);
- shaxs sotsial psixologiyasi (K.A. Abulxakova-Slavskaya, G.M. Andreyeva, A.G. Asmolov, A.A. Bodalyov, A.M. Stolyarekko va boshqalar);
- individual imijning shakllanishga doir yondashuvlar (E.I. Manyakina, A.Yu. Panasyuk, V. Pereligina, K.A. Petrova, G.G. Pocheptsov, A.I. Fyodorov, V.M. Shepel va boshqalar);
- shaxslararo pozitsiyalarda tashqi qiyofaga sotsial-perseptiv yondashuv (A.A. Bodalyov, O.G. Kukosyan, V.A. Labunskaya, V.L. Panfyorov, E.A. Petrova va boshqalar).

Mahalliy olimlarning imijga bag'ishlangan izlanishlariga e'tibor qaratiladigan bo'lsa, sof pedagog imijini tadqiq etishga bag'ishlangan ilmiy-tadqiqot ishlari uchramaydi. Ammo vatanimiz psixolog olimlari tomonida pedagog faoliyatiga aloqador izlanishlarda o'qituvchi imijining elementlari uchraydi deyish mumkin.

Mahalliy olimlarning pedagog faoliyati bilan bog'liq izlanishlarining quyidagi mualliflar bo'yicha ko'rishimiz mumkin: M.G. Davletshin, E.G'. G'oziyev, B.R. Qodirov, G'.B. Shoumarov, R.Z. Gaynutdinov, V.M. Karimova, A.M. Jabborov, Z.T. Nishonova, A.I. Rasulov, Sh.A. Eshmetov, A.A. Zokirov va boshqa olimlarning olib borayotgan psixologik tadqiqotlari mavjud.

O'qituvchi imijini tadqiq etishga bag'ishlangan tadqiqotlarning bir yo'nalishi psixologik izlanishlar ulushiga to'g'ri keladi. Ushbu tadqiqotlarning o'qituvchi imijining sotsial-psixologik modeli, ta'lim muassasalari rahbarlari imijini shakllanishining psixologik shart-sharoitlari, psixolog-konsultant imiji o'zaro ishonch vositasi ekanligi, oliy ta'lim muassasalari o'qituvchisi to'g'risidagi talabalar tasavvuri, oliy ta'lim o'qituvchisi imijini shakllanishining psixologik shart-sharoitlari, o'qituvchi imijining sotsial-psixologik asoslari, OTM o'qituvchilari kasbiy kompetensiyasida individual imijning roli, shaxs imijining mazmuni, funksiyasi va motivatsiyasiga bag'ishlanganligining guvohi bo'lish mumkin.

Imijning tashqi komponenti va uning shaxsiy hamda kasbiy sifatlarda ifodalangan psixologik komponentiga baho berish xususiyatlari aniqlangan. Imijni shakllantirish doirasida o'rta menejerlarning kasbiy o'z-o'zini anglashning xususiyatlari haqida keng qamrovli izoh berilgan. Imij ongli o'z-o'zini baholash tizimi, ongsiz adaptiv xatti-harakatlarni aks ettiruvchi tuzilma sifatida baholangan. O'rta bosqich rahbarlarining kasbiy imijini idrok etishning jihatlari: o'z-o'zini anglashga yo'naltirilgan real va ideal imiji, shakllantirilgan real va ideal imij ajratib ko'rsatilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Shaxslararo idrok jarayoniga bag'ishlangan tadqiqotlarda insonning tashqi qiyofasi dastlabki taassurot shakllanishida muhim omillardan biri ekanligi ta'kidlanadi. Tashqi qiyofa ayrim hollarda shaxslararo simpatiya, empatiya yoki antipatiyaning shakllanishiga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, pedagog imijining tarkibiy qismi sifatida tashqi qiyofa, xususan, bo'y-bastning o'rnini o'rganish maqsadida oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari, talabalar va ota-onalarning munosabatlari tadqiq etildi. Tadqiqot ishtirokchilaridan "Zamonaviy pedagog qanday bo'y-bastga ega bo'lishi maqsadga muvofiq?" degan savol asosida o'z munosabatlarini bildirish va taxminiy bo'y o'lchamini ko'rsatish so'raldi.

Olingan empirik ma'lumotlar zamonaviy pedagog imijini shakllantirishda tashqi qiyofaga beriladigan ijtimoiy-psixologik baholarning mavjudligini ko'rsatdi.

Psixologiyada shaxs faoliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarning ta'siri doimiy ravishda e'tiborga olinadi. Shu sababli ham pedagog imijini baholashda ham turli xil omillar qatoriga shaxsning ijtimoiy-antropologik xususiyatlarini nazardan chetda qoldirmaslikni lozim topdik. Millatning eksplitsit (tashqi ifodalangan tajribalari) tajribalarida insonning qiyofasi, konstitutsional tuzilishi va antropologik belgilariga har doim ham yuqori baho beriladi.

Psixologiya fani taraqqiyotida ham shaxs konstitutsional tuzilishi uning fazilat va xislatlariga ta'sir ko'rsatishi mumkinligi haqidagi g'oya ham ilgari suriladi. Kundalik turmushda ham insonning qomati va bo'y-bastiga ham alohida baho berilib, salobatli, xushqomat, baland bo'yli, kelbatli va boshqalar tarzda ishlatiladi. Bu holat ayollarga nisbatan qo'llanilganda esa nozik, xushqomat, go'zalqomatli va xushbichim sifatlari qo'llaniladi. Insonning inson tomonidan idrok qilinishi masalasiga bag'ishlangan tadqiqotlarda ham tashqi qiyofaga berilgan baho muhimligi ilmiy tasdiqlangan.

Shuningdek, insonlarning tashqi qiyofasi bir-biriga nisbatan simpatiya, empatiya va antipatiyaga sabab bo'lishi ham sir emas. Biz pedagog imijida tashqi qiyofa, xususan, bo'y-bastining o'rni masalasini tadqiq etishga erishdik. Buning uchun oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari, talabalar va ota-onalarning munosabatlarini o'rganishni lozim topdik. Buning uchun tadqiqot obyektlariga "Zamonaviy pedagog uchun qanday o'lchamdagi bo'y-bast bo'lishi lozim"ligi va uning o'lchamini qayd etish so'raldi.

Quyida ular munosabatlarining ayrim jihatlari yuzasidan empirik ko'rsatkichlar olindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Dastlabki ko'rsatkichlar pedagoglarning tashqi qiyofasini o'rganishga bag'ishlangan. Pedagoglarning tashqi qiyofasini baholashda quyidagi empirik ko'rsatkichlar xos (1-jadval).

1-jadval: **Pedagoglar bo'y o'lchamining ahamiyati xususidagi munosabatlar ko'rsatkichlari (pedagoglar nuqtai nazaridan)**

№	Pedagoglarning mehnat staji	X	σ	t-Styudent mezoni	P
1	**5 yilgacha**	177,45	3,38	1,492	0,144
	6 yildan 10 yilgacha	176,32	2,73		
2	**5 yilgacha**	177,45	3,38	1,157	0,254
	11 yildan 15 yilgacha	176,62	2,94		
3	**5 yilgacha**	177,45	3,38	0,912	0,368
	16 yildan 20 yilgacha	176,80	3,41		
4	**5 yilgacha**	177,45	3,38	4,985	0,000***
	20 yildan 25 yilgacha	174,50	4,65		
5	**5 yilgacha**	177,45	3,38	-0,771	0,445
	25 yildan yuqori	177,95	4,35		
6	**6 yildan 10 yilgacha**	177,37	3,17	2,647	0,01*
	11 yildan 15 yilgacha	176,86	2,97		
7	**6 yildan10 yilgacha**	176,46	2,75	-1,306	0,199
	16 yildan 20 yilgacha	177,37	3,90		
8	**6 yildan10 yilgacha**	176,96	2,83	4,393	0,000****
	20 yildan 25 yilgacha	174,50	4,65		
9	**6 yildan10 yilgacha**	176,54	2,77	-1,858	0,05*
	25 yildan yuqori	177,95	4,35		
10	**11 yildan 15 yilgacha**	176,86	2,97	-0,856	0,397
	16 yildan 20 yilgacha	177,37	3,90		
11	**11 yildan 15 yilgacha**	176,86	2,97	0,669	0,506
	20 yildan 25 yilgacha	174,50	4,65		

12	**11 yildan 15 yilgacha**	176,86	2,97	-2,245	0,05*
	25 yildan yuqori	177,95	4,35		
13	**16 yildan 20 yilgacha**	177,37	3,90	2,474	0,01*
	20 yildan 25 yilgacha	174,50	4,65		
14	**16 yildan 20 yilgacha**	177,37	3,90	-1,854	0,05*
	25 yildan yuqori	178,25	3,91		
15	**20 yildan 25 yilgach**	174,50	4,65	-3,047	0,001***
	25 yildan yuqori	177,95	4,35		

Izoh: ko'rsatkichlar orasidagi farqlar mavjudligini ifodalaydi.

1-diagramma. Professor-o'qituvchilarning imijiga ko'ra bo'y-bastining ularning mehnat stajiga ko'ra ko'rsatkichlari.

Zamonaviy pedagog timsoliga berilgan baholarda turli xil mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglarning munosabati o'rganildi. Ularning bahosiga ko'ra zamonaviy pedagog uchun bo'y-bastning ahamiyati baholanganda empirik ko'rsatkichlar quyidagicha ko'rinish oldi:

Mehnat stajiga ko'ra pedagoglarning bo'y-bastlari baholanganda ularning o'rtacha ko'rsatkichi 176,71±3,73 sm ni tashkil etdi. Bundan ko'rinadiki, pedagoglarning o'zlarining munosabatiga ko'ra zamonaviy pedagog 169,95-182,30 sm bo'y-bastga ega bo'lishi muhim ekan. Bu borada pedagoglarning mehnat stajiga ko'ra bildirgan munosabatlar deyarli bir xil o'lchamdagi diapazonni egallagan. Bu holat ko'proq erkak pedagoglarga xos o'lcham sifatida baholanmoqda.

Zamonaviy pedagog imijida bo'y-bastning o'rni masalasida bir xil diapazondagi o'lchamlar o'rin olgan bo'lsa-da, mehnat stajiga ko'ra ulardan ayrim statistik tafovutlar kuzatilmoqda.

- 5 yilgacha mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglar zamonaviy pedagogning bo'y-basti: 177,45±3,38 sm;
- 6 yildan 10 yilgacha mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglar zamonaviy pedagogning bo'y-basti: 176,32±2,73 sm;
- 11 yildan 15 yilgacha mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglar zamonaviy pedagogning bo'y-basti: 176,62±2,94 sm;
- 16 yildan 20 yilgacha mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglar zamonaviy pedagogning bo'y-basti: 176,80±3,41 sm;
- 20 yildan 15 yilgacha mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglar zamonaviy pedagogning bo'y-basti: 174,50±4,65 sm;
- 25 yildan ko'p mehnat stajiga ega bo'lgan pedagoglar zamonaviy pedagogning bo'y-basti: 177,95±2,73 sm.

Aslida ushbu holat pedagoglar o'zining bo'y-basti emas, balki ularning nazarida zamonaviy pedagog qanday salobatli qiyofali o'lchamga ega bo'lishi kerak degan munosabatlariga ko'ra 175-180 sm oralig'idagi bo'y-bastga ega bo'lish maqsadga muvofiq degan xulosani bermoqda.

Yuqoridagi keltirilgan empirik ko'rsatkichga ko'ra professor-o'qituvchilar oliy ta'lim muassasasida faoliyat olib borayotgan pedagog bo'y-basti ularning talabalar tomonidan idrok etishning asosiy shartlaridan bir sifatida baholanmoqdalar. Pedagogning tashqi qiyofasidagi salobat va o'ziga xos simpatiya uyg'otuvchi omillar talabalar bilan o'zaro munosabat o'rnatishning muhim sharti hisoblanadi. Shu sababli ham o'qituvchilar ta'lim jarayonida talabalarining qarshisida o'zining bo'y-bastiga ko'ra ta'sir ko'rsata oladigan timsolga ega bo'lishlari e'tirof etilmoqda.

Mazkur holatning uzviy davomi sifatida zamonaviy pedagoglar bo'y-bastining jinsga ko'ra ifodalanishida esa quyidagi munosabat kuzatildi. Yuqoridagi mulohazalar pedagog bo'y-bastining umumiy ifodalanishi bo'yicha ko'rsatkich hisoblansa-da, ammo erkak va ayol pedagoglarning bu boradagi ko'rsatkichlari bir-biridan ma'lum bir ma'noda tafovutlanishi mumkinligi quyidagi munosabatlarni o'zida aks ettirdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogning gabitar imiji ta'lim jarayonidagi ijtimoiy-psixologik munosabatlarni shakllantirishda muhim omillardan biri ekanligini ko'rsatdi. Pedagogning tashqi qiyofasi, bo'y-basti, kiyinish madaniyati, o'zini tutishi va muloqot uslubi talabalarda pedagog haqida dastlabki tasavvurning shakllanishiga, unga nisbatan ishonch va hurmat munosabatlarining qaror topishiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tadqiqotda turli mehnat stajiga ega pedagoglarning zamonaviy pedagog bo'y-basti haqidagi tasavvurlari o'rganilib, ularning baholarida muayyan yaqinlik mavjudligi aniqlandi. Umumiy o'rtacha ko'rsatkich 176,71±3,73 sm ni tashkil etgan bo'lib, ishtirokchilar tasavvurida zamonaviy pedagogning bo'y-basti asosan 175–180 sm atrofida bo'lishi maqbul deb baholangan. Mazkur natijani qat'iy antropometrik me'yor sifatida emas, balki pedagog obraziga nisbatan shakllangan ijtimoiy-psixologik tasavvur sifatida baholash lozim.

Shu bilan birga, pedagogning gabitar imiji uning tashqi ko'rinishi bilan cheklanmasligi aniqlandi. Ijobiy pedagogik imij tashqi qiyofa bilan bir qatorda kasbiy kompetentlik, pedagogik mahorat, nutq va muloqot madaniyati, emotsional barqarorlik, pedagogik takt va shaxsiy fazilatlarning uyg'unligi asosida shakllanadi.

Shunday qilib, zamonaviy pedagogning gabitar imiji talabalarning pedagogni idrok etishi va u bilan samarali muloqot o'rnatishida ma'lum ijtimoiy-psixologik ahamiyat kasb etadi. Biroq tashqi qiyofa yoki bo'y-bastni pedagogning kasbiy mahorati va ta'lim samaradorligining asosiy mezoni sifatida baholash mumkin emas. Pedagogik ta'sirning samaradorligi, eng avvalo, tashqi va ichki imijning uyg'unligi, kasbiy mahorat, insonparvarlik, kommunikativ kompetentlik hamda talabalar bilan ijobiy psixologik munosabat o'rnata olish qobiliyati bilan belgilanadi.

Shu nuqtai nazardan, zamonaviy pedagoglarni tayyorlash va ularning kasbiy rivojlanishi jarayonida professional bilim va ko'nikmalar bilan bir qatorda o'zini namoyon etish madaniyati, tashqi qiyofa madaniyati, kommunikativ kompetentlik va ijobiy gabitar imijni shakllantirishga ham e'tibor qaratish maqsadga muvofiq. Bu ta'lim jarayonida o'zaro ishonch, samarali pedagogik muloqot va ijobiy psixologik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jo'rayeva S.N. // Pedagoglarning imiji kasbiy yetuklik omillaridan biri sifatida // Guliston davlat universiteti axborotnomasi. Gumanitar-ijtimoiy fanlar seriyasi. - 2023.
2. Jo'rayeva S.N. // Imijning ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida talqini // "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali. -2026. №.-1. 160-163 betlar
3. Jo'raeva S.N. Zamonaviy pedagogning kasbiy kompitensiyasi va imijining psixologik omillari: Monografiya. –T.: "Navro'z" nashriyoti, 2019 y. -140 b. [ISBN 978-9943-381-16-2].
4. Jo'raeva S.N. Zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etishda pedagogning kompetentli yondashuvi // Redagogik mahorat. 2019. №6 B.34-38.
5. Jo'raeva S.N. O'qituvchi imidji mas'uliyati bilan o'zaro aloqadorlik uyg'unligi // "Psixologiya". 2021. №2. B.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(2)

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.